

передбаченому ст. 500 КПК України, та, за відсутності підстав до закриття провадження, завершується постановленням судового рішення у формі ухвали про застосування примусових заходів виховного характеру або про відмову в їх застосуванні.

На відміну від перших двох з розглянутих форм застосування примусових заходів виховного характеру, остання не вимагає отримання згоди неповнолітнього та його законного представника на їх застосування.

У разі надходження до суду угоди про визнання винуватості або про примирення з узгодженим між сторонами звільненням неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого від кримінальної відповідальності відповідно до ст. 97 КК чи від покарання згідно зі ст. 105 КК із застосуванням в обох випадках примусових заходів виховного характеру суд, керуючись п. 1 ч. 7 ст. 474 КПК, має відмовити у затвердженні угоди, оскільки вирішення питання про звільнення як від кримінальної відповідальності, так і від покарання, відповідно до змісту статей 471, 472 КПК, не може бути предметом домовленостей (угоди) сторін, крім випадку звільнення від відбування покарання з випробуванням.

КІЦЕН Н. В.

Чернівецький факультет
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін, кандидат юридичних наук

НЕПОВНОТА СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ЗМІНИ ТА СКАСУВАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ У АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ

Неповнота судового розгляду (ст. 410 КПК) може тягнути за собою як зміну, так і скасування судового рішення суду першої інстанції у апеляційному порядку.

Слід зазначити, що коло випадків, що свідчать про неповноту судового розгляду у ст. 410 КПК 2012 р., зменшено порівняно із КПК 1960 р. Так, у ст. 368 КПК 1960 р. указувалися ще такі випадки: коли не були допитані певні особи, не були витребувані і досліджені документи, речові та інші докази для підтвердження чи спростування обставин, які мають істотне значення для правильного вирішення справи; коли не були досліджені обставини, зазначені в ухвалі суду, який повернув справу на додаткове розслідування або на новий судовий розгляд, за винятком випадків, коли дослідити їх було неможливо; коли не були з'ясовані з достатньою повнотою дані про особу засудженого чи виправданого. Як видно, КПК 2012 р. визнає неповним судовий розгляд у разі, якщо

судом були відхилені клопотання учасників судового провадження, які стосувалися доказової бази, по суті, перекладаючи забезпечення повноти судової розгляду у першу чергу на сторони. Крім того, випадки, коли не були з'ясовані з достатньою повнотою дані про особу засудженого чи виправданого, КПК 2012 р. прямо не визнаються як такі, що свідчать про неповноту судового розгляду.

До обставин, з'ясування яких може мати істотне значення для ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення, відносяться усі обставини, що входять до предмету доказування та перелічені у ст. 91 КПК. Як роз'яснив Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі — ВССУ), слід враховувати, що неповнота судового розгляду може бути встановлена також у разі: 1) якщо належно не з'ясовано обставини, що характеризують об'єкт і об'єктивну сторону злочину; 2) всебічно і повно не досліджено ознаки, на підставі яких встановлюється суб'єкт і суб'єктивна сторона злочину; 3) поверхово досліджено відомості про особу обвинувачуваного, обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання; 4) не з'ясовано наявність/відсутність обставин, що виключають притягнення особи до кримінальної відповідальності; 5) недостатньо досліджено характер і розмір заподіяної шкоди; 6) не встановлено роль кожного обвинуваченого у вчиненні кожного епізоду злочину; 7) не виявлено причини й умови, що сприяли вчиненню злочину, якщо це має істотне значення для справи; 8) не вжито заходів щодо перевірки показань заінтересованих учасників провадження, що покладені в основу судового рішення; 9) не з'ясовано причини істотних протиріч у доказах; 10) висновки суду побудовано на припущеннях; 11) не проведено необхідні слідчі дії; 12) неповно досліджено версії обвинувачення або захисту; 13) суд необґрунтовано обмежився оголошенням показань свідків, не допитавши їх; 14) не з'ясовано обставини, що мають значення для початку досудового розслідування щодо осіб, причетних до злочину, встановлення ролі яких може вплинути на ступінь винуватості засуджених осіб (п. 17 Інформаційного листа «Про деякі питання порядку здійснення судового провадження з перегляду судових рішень у суді апеляційної інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» від 21.11.2012 р.). Тим самим, враховуючи формулювання, вжите у Листі: «неповнота судового розгляду може бути встановлена також у разі», можна стверджувати про те, що ВССУ, по суті, доповнив перелік випадків, коли судовий розгляд може бути визнаний неповним.

КПК прямо не вказує, чи може суд апеляційної інстанції призначити новий розгляд в суді першої інстанції у разі встановлення неповноти судового розгляду. У науково-практичних коментарях надані різні рекомендації із цього питання. Так, зазначається, що відповідно до ст. 415 КПК неповнота судового розгляду не належить до підстав для призначення нового розгляду в суді першої інстанції. (Кримінальний

процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. — Х.: Право, 2012. — С. 221). Відмічається, що суд апеляційної інстанції наділений достатніми повноваженнями для усунення неповноти судового розгляду, а тому зазначена підстава не може мати наслідком скасування судового рішення із призначенням нового розгляду у суді першої інстанції (Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року / За ред. О. А. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка. — Х.: Фактор, 2013. — С. 736).

До речі, ст. 374 КПК 1960 р. таке повноваження також прямо не передбачалося, що не заважало повертати справи на новий судовий розгляд при встановленні неповноти судового слідства.

З іншого боку, указується: якщо неповноту дослідження обставин вчиненого кримінального правопорушення допущено при проведенні судового розгляду, судові рішення скасовується і провадження направляється на новий судовий розгляд (Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. — К.: Юстініан, 2012. — С. 854).

Апеляційний суд, враховуючи його можливість провести дослідження обставин кримінального провадження та доказів, повинен вжити заходів для усунення неповноти судового розгляду у апеляційному провадженні. Однак його повноваження при цьому є обмеженими, адже, у відповідності до ч. 3 ст. 404 КПК, суд апеляційної інстанції зобов'язаний повторно дослідити обставини, встановлені під час кримінального провадження, за умови, що вони досліджені судом першої інстанції не повністю або з порушеннями, та може дослідити докази, які не досліджувалися судом першої інстанції, виключно якщо про дослідження таких доказів учасники судового провадження заявляли клопотання під час розгляду в суді першої інстанції або якщо вони стали відомі після ухвалення судового рішення, що оскаржується, лише за клопотанням учасників судового провадження. За відсутності таких клопотань він реально позбавлений можливості усунути неповноту судового розгляду і змінити вирок або ухвалу суду першої інстанції. Виникає питання, що суд апеляційної інстанції має робити у таких випадках. Вважаємо, що у подібних випадках апеляційний суд повинен мати можливість прийняти рішення про призначення нового розгляду у суді першої інстанції; у протилежному випадку виправити судову помилку буде неможливо, оскільки суд апеляційної інстанції не в змозі усунути неповноту судового розгляду, з одного боку, а з іншого — не має повноважень призначити новий розгляд у суді першої інстанції. Тому пропонуємо ч. 1 ст. 415 КПК доповнити п. 4 такого змісту:

«4) встановлено неповноту судового розгляду, яка не може бути усунена в апеляційному розгляді».